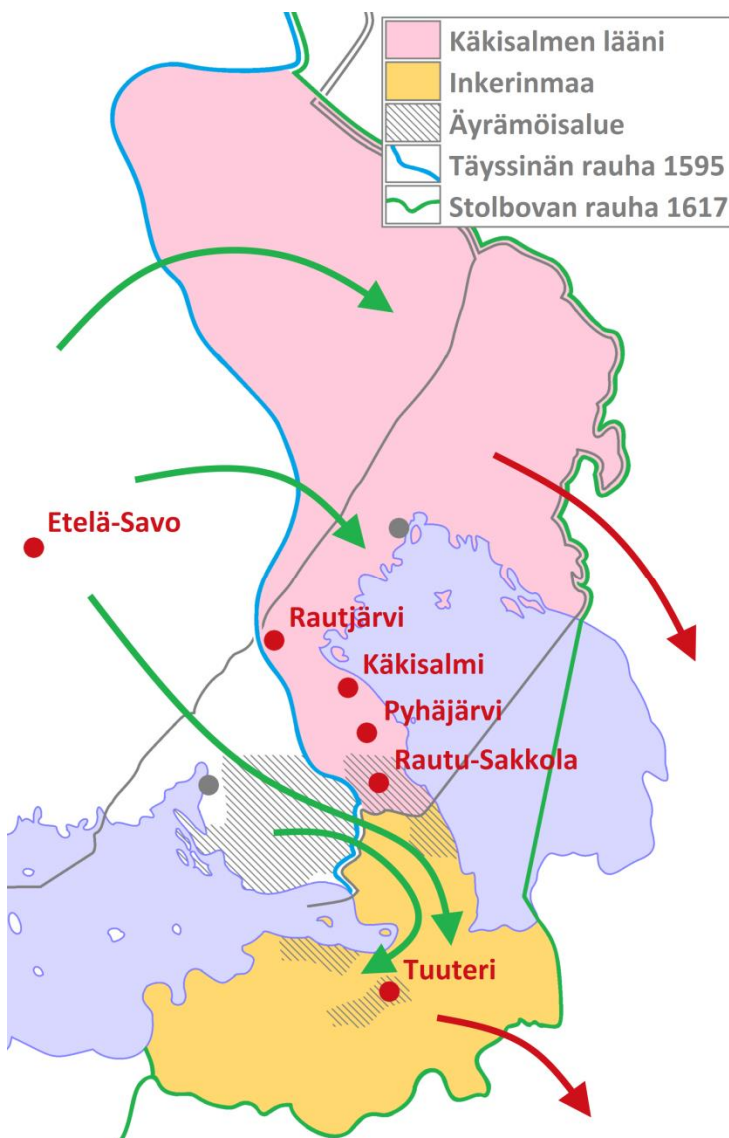

Karjalaisista kansallispuvuista (Leena Kokko)

Mikkeli on Etelä-Savossa ja samaa savolaista kulttuurialuetta on historiallisena aikana ollut aina Lappeenrantaan asti, lukuun ottamatta Jääsken kihlakuntaa, johon esim. Ruokolahti kuului. Niinpä Viipurin alueen naisetkin kulkivat savakkopuvuissa yllään raitahameet ja punaiset liivit, läntiset vaikutteet kun olivat lähellä. Alkaessani valmistella esitystä karjalaisista kansallispuvuista Mikkelin karjalaisten torstaitarinaa, niin poikani piirsi minulle useita karttoja, joiden avulla pyrimme katsomaan eri pukualueiden rajoja, muuttumisia ja muuttoliikkeitä.

Tähän artikkeliin on nyt piirretty vain yksi kartta, johon on koottu itärajan vuosisataista vaihtumista. Eri alueet on merkitty väreillä ja nuolet näyttävät väestön siirtymisiä. Punaiset pallot taas ovat merkinä niistä paikoista, joista esiteltiin tilaisuudessa pukua

En etene tässä esityksessä aikajärjestyksessä, vaan esiteltävien pukujen mukaan pitkin Laatokan länsirantaa. ähkinäsaaren ja Täyssinän rauhojen rajat ovat kaukaista menneisyyttä, ja niistä lähtien karjalaisten asuttama Kannas on ollut melkein kokonaan Ruotsin valtakuntaa. Tällä alueella asuvia karjalaisia kutsuttiin Äyräpään pitäjän mukaan äyrämöisiksi. Heidän pukeutumisensa poikkesi omaleimaisena muun väestön pukeutumisesta. Erityinen tunnusmerkki oli paidan etumukseen kiinnitetty kirjottu neliömäinen rekkko. Saman tyyppistä kirjottua paidan etumusta löytyy myös Romaniasta Transsilvanian unkarilaisilta. Lehtinen kertoo Rahvaan puku kirjassa rekon pohjautuvan renesanssilaiseen koristelutapaan, joka oli levinnyt Venäjälle. Vuosisadat se sitten oli säilynyt vain kahdella todellisessa periferiassa olevalla vähemmistöllä, Ruotsin Karjalan äyrämöisillä ja Transsilvanian unkarilaisilla.

Stolbovan rauhasta alkoi Ruotsin suurvalta-aika. Kartassa on väritetty valloitetut alueet, Käkisalmen lääni punaisella ja Inkerinmaa keltaisella. Punaiset nuolet kuvaavat väestön siirtymistä Venäjälle ja vihreät vallatulle alueelle. Käkisalmen läänistä alkoi väestöä siirtyä Venäjälle etenkin vuosisadan puolivälissä olleen Ruptuuri-sodan aikana. Uskonto ja verotus olivat varmasti suurimmat syyt lähtöön. Savolaisia taas houkuteltiin muuttaman tilalle verohelpotuksin. Ruotsi harjoitti aktiivista asutuspolitiikkaa myös Inkerinmaa suhteen ja sinne siirtyi väestöä sekä Savosta, että Ruotsin Karjalasta. Äyrämöisvaatetuksen ja sen tunnetuimman asun eli rekkopaidan leviämisalueet ovat merkitty karttaan raidoituksella. Sakkola ja Rautu Laatokan alueen pitäjinä eivät kuuluneet Ruotsin Karjalaan, mutta lähialueina niilläkin oli äyrämöisvaatetusta. Inkerinmaan alueet löytyivät hakupalvelu Finnan avulla. Noilta paikkakunnilta on kansallismuseoomme kerätty äyrämöisten vaatetusta.

Tilaisuudessamme Raili Ilvonen esitteli itse valmistamansa Rautu-Sakkolan kansallispuvun. Hän on koonnut pukunsa itse, siihen meni kymmenisen vuotta. Tässä puvussa on aika pieni rekkko, joissakin toisissa äyrämöispuvuissa se on huomattavasti suurempi. Raililla on kuvassa päässään sorokka eli harakka. Pukua valmistaessaan hän myös opetteli nypläämään ja niin valmistuivat esiliinojen kauniit nyytingit. Kesäesiliina näkyy kuvassa. Sarkaviitan mallin Raili kävi hakemassa Lappeenrannan museosta ja valmisti sen tutkimansa esikuvan mukaan.

Kaikkien Karjalassa käytettyjen naisten kansallispukujen yhteinen tunnusmerkki on keskiajalta säilynyt aikuisen naisen huntu. Jos äyrämöisvaimo oli luterilainen, niin hän pukeutui huntuun ja ortodoksivaimo taas peitti päänsä sorokalla. Raudussa ja Sakkolassa huntuna käytettiin pientä taidokkaasti taiteltua symbolista nappihuntua. Sellainen kuuluu myös kansallispukuun. Symboliset hunnut olivat kansanpuvuissa uudempaa kerrostumaa.

Tilaisuudessamme oli myös kaksi Inkeristä lähtöisin olevaa Tuuterin äyrämöispukua, toinen näytille ripustettuna, se näkyy edellisessä kuvassa. Toinen puku on tekijänsä yllä. Pirkko Kyrrö on tehnyt pukunsa itse Vuorelman mallilla. Hän oli mieltynyt kirjontaan ja siksi valitsi tämän kauniin puvun, joka on Suomessa hyvin suosittu. Pirkon puku on nimeltään Tuuteri. Vuorelma on myös tarkistuttanut tuon puvun ja

se on alkuperäispaikkakunnan mukaan nimeltään Tuutari. Näihin pukuihin ei ole Suomessa vahvistettu huntua, mutta esimerkiksi Virossa Tuutarin pukua käyttävät inkeriläiset pukeutuvat huntuun ja kutsuvat sitä rätiksi.

Äyrämöispuvuissa on venäläistyyppinen sarafanini hame, mutta sitä on ollut käytössä myös Käkisalmen läänin alueella. Todennäköisesti 1700-luvulla Vanhan Suomen aikana se levisi laajemminkin käyttöön. Meillä oli näitä hameita mukana kaksi, Pyhäjärvi ja Käkisalmi. Tätä hamemallia kutsutaan hartuushameeksi. Seuraavassa kuvassa on Jane Parkkisella päällään Pyhäjärven puku, jonka hän on tehnyt itse Vuorelman kaavalla jo vuosia sitten ja siinä on leveä liiviosa. Käkisalmen puvussa olen taas minä, Leena Kokko. Minun Käkisalmen pukuni on uudehko. Tein sen Kansallismuseon perusnäyttelyssä olleen Käkisalmen maalaiskunnasta talteen otetun esikuvan mukaan. Vanha pukuni oli jäänyt pieneksi ja siinä olivat nuo leveämmät olkaimet. Janella on kuvassa tytön tinanastoin koristeltu säppäli. Jos taas päässä olisi huntu, niin sekin olisi pieni taidokkaasti sidottu symbolinen huntu. Käkisalmen pukuun kuuluu veketetty täyshuntu.

Rajojen muuttuessa 1800- luvun alkupuolella ja Vanhan Suomen päästessä muun Suomen yhteyteen, läntiset vaikutteet toivat uusia tuulia vaatetukseen. Entisen Jääsken kihlakunnan alueella oli aikaisemmin käytetty myös hartuushametta, mutta sinne ilmaantui nyt vyötäröhame ja liivi. Mutta eivät karjalaiset vaikutteet vaatetuksesta kokonaan hävinneet kuten esim. punainen verkanauha veikitetyh hameen helmassa. Näitä Laatokan länsipuolen pukuja kutsutaan karjalaisiksi pitäjän puvuiksi ja niitä on useita. Tilaisuudessamme oli Rautjärven puku. Annikki Kontiainen on myös tehnyt tämän kotipaikkakuntansa puvun itse vuosia sitten.

Silloin ei vielä puhuttu niin paljon aikuisen naisen päähineestä kuin tänä päivänä ja siksi sykerön päälle taiteltava huntu on vielä tekemättä.

Savakkopuvut Karjalassa olivat aika vanhakantaisia. Liivit olivat pitkähelmaisia tankkiliivejä, eivät pienikokoisia ja nyöritettyjä kuten läntisissä puvuissa. Kapeasta kankaanleveydestä johtuvia monikappaleisia hurstuthameita käyttivät sekä savakot että inkeriläiset, mutta kangaspuiden levetessä savakkohameisiin tuli raitakuoseja. Tällaiset kansallispuvut ovat esim. Parikkalasta ja Sortavalasta. Näitä meillä ei ollut torstaitarinassa esitellä. Iso ero savakkopuvuissa läntisiin pukuihin verrattuna on tykkimyssyn puute. Se ei koskaan päässyt levittäytymään Karjalaan asti, vaan vaimot käyttivät huntua tai kevyttä pitsein koristeltua liinalakkia.

Raja-Karjalan puolelta on Suomessa vain yksi kansallispuke, Vuorelman mallistosta löytyvä Raja-Karjalan puku. Sen esikuvana on leveäolkaiminen feresi, joka on tuotu Vienan Karjalan Oulangasta museoon Suomen puolelle. Tätäkään meillä ei ollut esitellä, mutta feresi eli safaani oli. Ritva Arnes on ostanut pukunsa karjalaisilla kesäjuhlilla. Feresejä on aikoinaan käytetty Raja-Karjalassa. Niiden uusi käyttö alkoi Ilomantsista 1964 ”Runolaulajien pirtin” avajaisista ja on nyt ilahduttavasti levinnyt karjalaisen väestön ja kansantanssijoiden keskuuteen.

Artikkelin lähteet:

Kaukonen: Suomalaiset kansanpuvut ja kansallispuvut,

Lehtinen, Sihvo: Rahvaan puku

Sirelius: Suomen kansallispuvujen historia

Schvindt: Suomen kansan pukuja